

DÍVKA, KTERÁ NENÁVIDÍ MUŽE, KTERÍ NENÁVIDÍ ŽENY

Tvar | 4. 2. 2010 | rubrika: Recenze | strana: 20 | autor: Vladimír P. Polách

Je asi zbytečné detailně představovat trilogii *Milénium*, která se v uplynulých čtyřech letech stala celosvětovým bestsellerem. V druhém dílu, *Dívce, která si hrála s ohněm*, se na scénu vrací investigativní novinář Mikael Blomkvist a Lisbeth Salanderová, dívka s neobvyklým vzezřením a ještě méně obvyklými vlastnostmi a schopnostmi. Oproti prvnímu dílu se mění poměr prostoru, který oba hrdinové dostávají – Lisbeth už není vedlejší, doslova pomocnou postavou, ale stává se rovnocennou hlavní hrdinkou. V kontextu celé trilogie si pak uvědomíme, že druhý a třetí díl jsou především o ní, o nepřizpůsobivé dívce a mladé dámě, která se stala obětí systému a která si to nechce nechat líbit.

Primárním hybatelem děje se v *Dívce* stává vražda Blomkvistova kolegy Daga Svenssona, který dokončoval knihu na téma obchod s bílým masem. Na policejní i novinářské vyšetřování této smrti se však začíná nabalovat spousta jiných událostí, z nichž velká část má až překvapivě mnoho společného s Lisbeth Salanderovou. Od prologu objevujeme její dětství a dospívání, obojí spojené s mnoha hrůznými momenty. Na scénu přichází organizovaný zločin, scény explicitního násilí i Lisbeth na cestě za pomstou všech křivd jako demonstrace toho, zda a jak je vůbec možné bránit se spiknutí ve státním zájmu.

Ještě před tím se však musí – nejspíše trochu překvapený – čtenář prokousat sedmdesátistránkovým vyprávěním o tom, jak si hlavní hrdinka vyrazila na exotickou dovolenou. Ne že by to nebylo zajímavé, o Lisbeth toho z prvního dílu vlastně mnoho nevíme, škoda jen, že Larssonova Grenada vypadá jak z turistického průvodce. Celá pasáž, která měla pomoci k lepšímu pochopení psychologie Salanderové a připravit čtenáře na část z toho, co přijde, je napsaná prkenně a nepřesvědčivě.

Po nudném úvodu se děj vrací do Švédska, především do Stockholmu, do jeho uliček, kaváren, redakčních a policejních místností, a najednou víme, kde je Larsson skutečně doma. Již v prvním díle bylo zřejmé, že autor je nejsilnější v popisu švédské reality, ať již hlavního města nebo života v zapadlých městečkách na venkově, v zachycení uvěřitelné všednodennosti – cestování veřejnou dopravou, dopování se hektolitry kávy, nakupování zmražené pizzy pozdě v noci v prodejnách 7-Eleven. Vždy, když toto prostředí opustí – Grenada zde, Austrálie v prvním nebo Gibraltar v třetím díle – máme pocit nepatřičnosti. Larssonovu intimní znalost švédské reality a schopnost vykreslit ji slovy doplňuje umění vymyslet čtivé detektivní příběhy a především výborně je gradovat. Oba první díly spojuje pomalejší rozjezd, jakási příprava na kataklyzma, po němž se děj rozbíhá po několika dějových liniích až do finále, ve kterém se všechny protnou. Posledních 150 stran *Dívky* tak sice popisuje události pouhých čtyř dnů, není to však vyprávění protahované a nudné. Naopak, obrovskou rychlostí se v něm valí události, jejichž komplexnost překvapí i znalce matematických rovnic, s nimiž si autor v tomto díle pohrává.

Larsson k udržení pozornosti čtenáře navíc velmi dobře využívá principu zámlk a náznaků, kdy jednotlivé postavy knihy mezi sebou sdílí informace, aniž by je ovšem vypravěč sdělil čtenáři. Ten musí čekat a domýšlet se. Jindy je ale naopak v předstihu on. Zahlcen informacemi ze všech stran, sleduje jednotlivé dějové linie a na rozdíl od aktérů knihy vidí, kde se protínají a kdy se blíží katastrofa. Není lepší metody, jak donutit čtenáře, aby knihu nechtěl odložit, dokud putování Lisbeth Salanderové a jejích přátel a nepřátel nedorazí na konec. Abychom ovšem Larssona neglorifikovali, je pravda, že někdy používá až zbytečně makabrozní prvky. Incestní milionářská rodina Vangerových v prvním díle, „blondatý obr“ Niederman, který necítí bolest, a bývalý sovětský tajný agent, nyní znetvořený stařec, v druhém. To vše jsou poměrně laciné kulisy, které naštěstí Larsson v třetím díle utlumuje.

Řemeslná kvalita díla není ale jediným klíčem k úspěchu a popularitě *Milénia*. Pravda, asi k ní napomáhá i nepokrytá autorova náklonnost k happy endům a viditelná glorifikace Salanderové jako symbolu ženy, která se už nikdy nechce nikomu a ničemu poddat. *Milénium* by však nemohlo fungovat, kdyby se pod dobrodružný a (obzvláště v tomto díle až příliš) akční příběh nepovedlo autorovi schovat kritiku nejenom soudobého Švédska, ale velké části západní civilizace vůbec. *Dívka, která si hrála s ohněm* je do stejné míry příběhem Lisbeth jako silnou kritikou obchodu s bílým masem, mužského šovinismu a primitivismu. Je to střelba do neprofesionality a senzacechtivosti médií a také kritika mnohdy pokryteckého švédského sociálního systému. Jak je možné, ptá se Larsson, že v moderním státě, označovaném za jeden z nejvyspělejších na světě, se setkáme s korupcí na vysokých postech, s nekompetencí policie nebo s izolací bezbranných dětí v nápravných ústavech? Navíc, a to je základní otázka druhého dílu, rozehraná do epické šíře ve třetím, do jaké míry má stát právo postavit vyšší zájmy proti zájmům každého jednotlivce?

V kontextu celé trilogie je *Dívka, která si hrála s ohněm* asi nejslabší. Je to ovšem kromě věcí zmíněných výše dáno i subjektivně tím, že příběh končí částečně otevřeně a plynule pokračuje do dílu třetího. Není však sporu o tom, že mimo toto relativní měřítko jde jinak dechberoucí vyprávění s přesahem dále, než jsme u detektivních thrillerů zvyklí.